

AZ ERŐDRENDSZER TÖRTÉNETE

Komárom a Csallóköz, a Komárom-Esztergomi-síkság és a Mátyusföld találkozási pontján, a Duna két partján épült település. Bal parti része Komarno /Észak-Komárom/ Szlovákia része, a jobb parti, kisebb része Magyarország területén fekszik.

Komárom előnyös közlekedés-földrajzi helyzete folytán már a régmúltban is jelentős gazdasági és kulturális szerepet töltött be. Régészeti feltárások bizonyossága szerint a ma Dél-Komáromhoz tartozó Szőny területén kelta település volt, jelentős kereskedelmi forgalommal. Stratégiai jelentőségű központtá a Római Birodalom terjeszkedése kapcsán létrejövő Pannónia provincia fennállása alatt vált. A birodalom dunai határa, a "limes romanus" mentén kiépülő Brigetio a provincia egyik legjelentősebb települése volt az I-IV. században. Neve is kelta eredetű; várat, erődöt jelent. A település védelmét kezdetben fa-föld védmű biztosította, melyet a II. században hatalmas kőfállal körülvevő erődítés váltott fel, amit 4000-6000 fős légió védett. Brigetioval szemben a Duna bal partjának megerősítése is szükségessé vált, elsődlegesen a Vág menti kereskedelmi vonal biztosítására, és az északi irányból várható támadások megállítására. Kezdetben itt is elsőként fa-föld erődöt, majd a későbbiek folyamán Celemantia néven kőfállal körülvevő tábor építettek, melyet a Brigetióban állomásozó légió egyik cohorsa, 500-600 fő védett.

A Római Birodalom bukása után, az V. században avar törzsek foglalták el a volt római települést, őket a honfoglaló magyarok váltották fel a X. század elején. A magyarok vezére, Árpád, Komárom térségét Ketelnek adta, akinek fia, Alaptolma erős földvárat épített a Duna és a Vág összefolyásánál.

Komárom később az István király által alapított Komárom vármegye székhelye lett. Felette hol királyok, hol egyes főurak rendelkeztek. A tatárjárás után IV. Béla király uralkodása idején, 1265-ben a földvárat kővár váltotta fel, majd a XV. században, Mátyás király alatt Komárom kereskedelmi, gazdasági és katonai központtá fejlődött. A mohácsi csatavesztés után a vár a Habsburgok birtokába került. A Török Birodalom terjeszkedése során 1541-ben Buda török kézre került, ezért I. Ferdinánd Bécs védelme érdekében elrendelte Komárom várának megerősítését. Az ún. Öregvár tervét 1550 körül az olasz Pietro Terbosco készítette el. A vár komoly erősségnek számított a törökök elleni végvárrendszerben. 1585-ben a Vág és a Duna túlsó partjára történő átkelés biztosítására egy-egy cölöp hídfőerődöt építettek.

Az Öregvár igazi próbatétele az 1594-es török ostrom volt, amikor is Szinan nagyvezér százezer fős seregével Tata, majd Győr elfoglalása után Komárom ellen fordult. A várvédők hősi ellenállásának köszönhetően Komárom nem került török kézre. 1663-ban a bécsi udvar újabb erődítések építését rendelte el, melynek során az Öregvár nyugati, város felőli részét koronaművel, az ötszögű Újvárral erődítették.

Az 1673-ban elkészült Újvár a legkorszerűbb olasz és francia erődítési elvek figyelembevételével épült fel. Az Újvár megépítésével párhuzamosan újjáépítették és megerősítették a Vág és a Duna jobb partján korábban épített hídfő erődöket, például a Szent Péter palánkot.

Az 1682. évi nagy árvíz jelentős károkat okozott az erődítményben. A törökök kiűzését követően Komárom katonai jelentőségét ideiglenesen elvesztette, megszűnt végvár lenni, és ennek következtében kevesebbet áldoztak fönntartására is. A bajt tovább tetézte az 1763-as, de különösen az 1783-as földrengés, mely hatalmas károkat okozott nemcsak a városban, hanem az erődítményben is.

A vár és az erődrendszer szempontjából az újjászületést a napóleoni háborúk jelentették. Napóleon sikeres hadjáratai során 1809-ben a császárvárost, Bécsset is elfoglalták. I. Ferenc császár udvartartásával Komáromban talált menedéket, melyet előzőleg nagy sietve megerősítettek. A császár itt határozta el, hogy Komáromot a birodalom legerősebb katonai erődrendszerévé kell kiépíteni, alkalmassá kell tenni egy 200 000 fős véderő befogadására. Az erődrendszer ilyen irányú megépítését Marquis Chasteler tábornok vezette hadmérnöki gárda tervei alapján kezdték meg. A terv tartalmazta a Duna jobb partjának erődítési elképzeléseit is. A már meglévő jobb parti hídfőerőd a "Csillagerőd", a korábbi Szent Péter palánk, mellé két másik erődöt is terveztek építeni. Egyet a kóppánymonostori Homokhegyen, egyet pedig a Nagyigmánd felé vezető út mellett, Komárom déli kijáratához. Az 1827 és 1839 között folytatott építkezések során korszerűsítették az Öreg- és Újvárat, megkezdték a várost nyugatról védő Nádor-vonal kiépítését. Az építés folyamatát osztrák részről az 1848-49-es szabadságharc eseményei szakították meg.

A vár magyar kézre kerülésével, annak első parancsnoka Majtényi István alezredes azonnal hozzálátott a vár megerősítéséhez és a város védelmének megszervezéséhez. Majtényit Török Ignác mérnökkari alezredes váltotta, aki a 12 000-es védősereggel hősiessé ellenállt a várat ostromló osztrák túlerőnek. A több mint egy hónapig tartó ostromnak -1849 márciusában- áprilisában- a magyar honvédsereg sikeres áprilisi hadjárata vetett véget. A Guyon Richárd tábornok vezette felmentő csapat Győr irányába űzte el az osztrák főerőket. A vár új parancsnoka Klapka György tábornok lett, aki május 28-án adta parancsba egy kazamatákkal ellátott erőd építését az osztrákok által már korábban kiszemelt helyen, a Homokhegyen. Az építkezés során az eredetileg négy saroktornyos, 1000 katona befogadására alkalmas erődítménynek csupán az Ács település fele néző tornya készült el. Ha a tervek megvalósításához elegendő idő lett volna, úgy a sáncban elhelyezett lövegek tüzükkel lezárhatták volna a Bécs felől vezető utat, tűz alatt tarthatták volna a Nádor-vonal előterét és megközelíthetetlené tették volna a Dunát. A bécsi út lezárására két védművet is kialakítottak és megépítésre került az igmándi sánc is. A nagy erővel folytatott erődítési munkálatokat az egyre gyakoribbá vált osztrák ágyúzások miatt meg kellett szakítani. Komárom térségében júliusban kétszer is megütközött a magyar és az osztrák főereg, döntő siker nélkül. Az erősödő osztrák támadások sikeres előrenyomulást eredményeztek, és a magyar csapatok visszavonulva a Tiszánál próbálták megállítani a támadókat. Komáromban a Klapka vezette 18 200 fős védősereg, több mint 300 ágyúval magára maradván felkészült a város és az erőd védelmére. Az osztrákok kezdetben kisebb erővel /12 000 fő és 75 ágyú/ megfigyelő és blokkírozó tevékenységet folytattak az erősítés megérkezéséig. Klapka tábornok felmérve a kínálkozó lehetőséget, több sikeres kitörést hajtott végre, melynek során Pozsonyig, illetve Győrig tört előre, jelentős zsákmánnyal visszatérve. Az egyesített osztrák és orosz csapatok döntő vereséget mértek a magyar főseregre, és az augusztus 13-i világosi fegyverletételt

követően jelentős erőkkel Komárom ellen indultak. A körülzárt Komárom egy ideig még ellenállt a túlerőnek, de végül is 1849. szeptember 27-én Klapka György aláírta a vár átadását és a védők szabad elvonulását biztosító megállapodást.

A szabadságharc leverése után az osztrákok - a korábbi terveknek megfelelően - újból hozzákezdtek az erődrendszer kiépítéséhez, melyhez felhasználták az ostrom során szerzett tapasztalatokat is. A vár körülzárása egyértelműen bizonyította, hogy szükség van a Duna jobb partján olyan védművek megépítésére, amelyek meg tudják akadályozni, hogy az ellenség tüzérsége tűz alá tudja venni a bal parti erődöket, és folyamatosan biztosítani tudja a két part közötti összeköttetést.

Az 1850-ben elkezdődött építési munkálatok felölelték a komáromi erőd együttes teljes vertikumát. A nagyarányú építkezés első, legnagyobb üteme 1871-ben befejeződött, a Monostori erőd elkészültével. Ezt követően 1871-77 között megépült az Igmándi erőd, ezzel a komáromi erődrendszer teljessé vált.

A komáromi erődrendszer létjogosultsága az elkövetkező években megkérdőjeleződött. A XIX. század végére felgyorsult a haditechnika - ezen belül a tüzérségi eszközök - fejlődése, mely megkövetelte volna az erődrendszer védőképességének felülvizsgálatát és a megváltozott körülményekhez igazodó átépítését. Erre azonban nem került sor.

Forrás:

<http://www.erod.hu/erodrendszer/az-erodrendszer-toertenete>